

L'ESTRATÈGIA DE DIFUSIÓ DELS ARXIUS CATALANS: ANÀLISI D'ACTUACIONS I ALGUNES PROPOSTES

Joan Boadas i Raset

Un dels buits més evidents en l'àmbit de l'actuació cultural al nostre país és el de la inexistència de mecanismes d'avaluació de les accions que es realitzen. La precarietat de mitjans, d'una banda, i la falta d'una llarga tradició en l'organització d'activitats culturals, de l'altra, fan que sigui difícil establir les bases i elaborar els mecanismes que haurien de permetre avaluar, amb objectivitat i rigor, les intervencions que es duen a terme.

És obvi que les actuacions endegades des dels arxius no es sostrauen d'aquest marc general i que, en massa ocasions, s'ha caigut més en un activisme cultural (que sovint és força estèril) que no pas en una reflexió pausada i atenta que permeti establir uns objectius i continguts clars per a aquells productes i actuacions que s'elaboren. Paral·lelament, la manca d'una avaluació sistemàtica de les accions realitzades fa que no disposem de la informació suficient per tal de valorar el seu impacte, el seu grau d'interès, l'assoliment dels objectius prefixats o el seu nivell de penetració entre els usuaris.

En aquest sentit, les línies que segueixen pretenen únicament fer un balanç avaluatiu de les actuacions que en matèria de difusió cultural s'han portat a terme en els darrers anys a Catalunya. No ens mou tant la pretensió d'exhaustivitat en el recull d'accions que hem fet, com el desig que aquestes siguin suficientment representatives d'allò que han produït els arxius del país. Per aquest motiu hem dividit en cinc blocs les diferents intervencions que s'efectuen: *publicació d'instruments de divulgació (inclou políptics i similars); publicacions periòdiques; cursos, jornades i conferències; exposicions; serveis educatius*.

Aquesta divisió, si bé permet comparar amb més facilitat les actuacions que es realitzen, presenta l'inconvenient de fraccionar accions que en ocasions es presenten d'una manera conjunta: per exemplificar-ho, una exposició pot anar acompanyada del seu catàleg, d'un cicle de conferències i d'un recurs educatiu que en fa possible el seu aprofitament pedagògic. Aquesta explotació integral, que tot i no ser freqüent s'ha donat en més d'un cas, és la que malgrat quedar poc reflectida en les línies que segueixen, pot permetre una divulgació més coherent i eficaç dels nostres equipaments i de la documentació que custodien.

No hem inclòs en aquesta anàlisi les publicacions no periòdiques que hores d'ara es troben polaritzades en dos grans blocs: les que fan referència a la història local i les que apleguen reculls fotogràfics.

Aquesta breu introducció permet, doncs, situar en el punt just allò que ens proposem d'analitzar: les actuacions de difusió cultural dels arxius adreçades a l'exterior. Això no ens ha de fer oblidar, però, que a l'afirmació que els arxius són administració s'hi afegeix indissolublement que també són cultura. L'elaboració d'instruments de descrip-

ció, l'atenció als investigadors, les tasques d'organització dels fons documentals la, en definitiva, mateixa existència de l'arxiu, són sinònims de funció cultural¹.

I. Publicació d'instruments de divulgació

Abans d'entrar en una anàlisi detallada del contingut de cadascun d'aquests "instruments de divulgació", val la pena que ens plantejem quin és el seu objectiu. La resposta és ben òbvia: divulgar el contingut dels fons documentals de l'arxiu i divulgar l'existència del propi equipament Arxiu

Les altres preguntes a plantejar-se i segurament no tan fàcils de respondre són:

1. Quins són els destinataris d'aquests instruments de divulgació.
2. Hi ha hagut una reflexió prèvia que conduís a realitzar un determinant tipus de producte en lloc d'un altre?
3. S'ha produït una còpia mimètica o pràcticament mimètica a partir dels primers productes apareguts?
4. S'ha analitzat la repercussió que aquest producte ha tingut en el conjunt d'usuaris als quals anava destinat?
5. S'ha establert *a priori* quin segment de població quedava fora d'aquesta estratègia de difusió? Quins productes s'han elaborat pensant en aquests exclosos?

Per què ens plantejem tot aquest seguit d'interrogants? Doncs, probablement, perquè un estudi detallat dels *instruments de divulgació* elaborat fins avui ens permet d'afirmar que aquestes reflexions sovint no s'han dut a terme. Aquesta anàlisi exhaustiva permet constatar també (d'acord amb el contingut dels textos que s'hi reflecteixen) que en general es parteix de la premissa que els arxius són uns equipaments relativament desconeguts i que, en conseqüència, cal elaborar algun tipus de producte que contribueixi a superar aquest desconeixement. Amb tot, massa vegades s'han deixat de plantejar i, per tant, de respondre, moltes de les qüestions que fa un moment apuntàvem.

Recapitulant podem afirmar que l'objectiu del producte és clar (divulgació dels fons documentals i de l'arxiu) però que l'estratègia de difusió i l'estudi del públic destinatari no sembla, en principi, que es planteji massa profundament.

I el contingut. Què és allò que el/la arxiver/a pensa que cal incloure en aquest instrument de divulgació per tal que l'equipament que dirigeix sigui més conegut.

Intentem de fer-hi una aproximació partint dels políptics editats que hem recopilat i que constitueixen una mostra de dinou exemplars. (*)

D'aquest total, quinze compten amb una introducció general, un una presentació signada per un polític i en tres casos no hi ha ni introducció ni presentació. Aquesta introducció sol fer referència a les funcions que fins fa poc eren considerades bàsiques i clàssiques de tots els arxius (recollir, conservar, difondre), unes consideracions generals sobre el que representa l'arxiu per a la població on s'ubica i, no és inusual una crida a la recollida de tota mena de documentació que puguin generar particulars, empreses, institucions i associacions existents al municipi.

La reproducció del quadre d'organització de fons és present en onze dels dinou instruments de divulgació analitzats, mentre que en set casos s'opta per fer una descripció genèrica dels fons i en un cas aquests no es descriuen.

Quins serveis ofereixen els arxius, o més ben dit, quins s'expliciten? El que té un reconeixement massiu és el de fotocòpies (en tretze casos), seguit de les reproduccions fotogràfiques (dotze), lector/ reproductor de microformes (vuit), biblioteca auxiliar (sis), informació documental i bibliogràfica (dos), serveis educatius (un) i llum negra (un).

Per acabar el repàs del contingut d'aquests instruments de divulgació val a dir que tots fan referència als horaris, adreça i telèfon i la majoria indiquen les condicions d'accés (targeta d'investigació o DNI), condicions que, no cal dir, no són homogènies.

Analitzats en el seu conjunt, la potència divulgativa d'aquest tipus de producte no deixa de ser francament dèbil. Sense remetre'ns al contingut de les introduccions generals, (més o menys afortunades en funció de les veus que les han dictades i en funció del seu allunyament de les definicions de manual), la reproducció del *quadre d'organització de fons*, és a dir una llista més o menys allargassada d'acord amb les diverses provinences documentals, acompanyades de les dates extremes, no cal que ens n'oblidem, pot aconseguir fer perdre l'interès del lector no "professional" amb excessiva brevetat.

Però, on el tema assoleix nivells de desinformació preocupants, si el que volem és transmetre a la població quina és la funció dels arxius, és quan avaluem els serveis que, segons els instruments de divulgació que anem esmentant, es proposen. Ho acabem d'apuntar fa una estona: allò que més s'ofereix és, paradoxalment, el que en més ocasions hauríem de restringir, és a dir, les fotocòpies. (Altrament creiem que s'hauria d'intentar evitar el fet de convertir en un servei singularitzat l'existència a l'arxiu d'una màquina reprogràfica).

La resta de serveis brindats per aquests instruments de divulgació que estem analitzant, o van en una direcció semblant (reproduccions fotogràfiques o lectors/reproductors de microformes) o bé es limiten a obvietats (informació documental i bibliogràfica o biblioteca auxiliar).

Només en un cas s'ofereix un tímid servei educatiu que per la seva singularitat val la pena reproduir: l'Arxiu Municipal del Districte de Sant Martí ofereix "dinamització i difusió culturals: col.loquis, exposicions, itineraris, visites comentades...". Un intent globalitzador que deixa entreveure una certa inquietud.

L'anàlisi efectuada ens obliga a concloure que, encara que possiblement no d'una manera intencionada, tant pel contingut com pel seu nivell tècnic els destinataris d'aquests instruments de divulgació han estat aquelles persones que per la seva formació ja coneixien (o podien conèixer) l'existència de l'arxiu. Plantejat per aquest nivell d'usuaris, la proposta té una utilitat molt reduïda, però el que és absolutament clar és que el gran conjunt de població, al qual pretesament anava destinat aquest instrument, continua sense assabentar-se de l'existència, el contingut i els serveis que pot oferir un arxiu.

Com podem arribar al conjunt de la població? La resposta no es senzilla, però s'anirà simplificant a mesura que siguem capaços de respondre els interrogants que plantejàvem al començament.

Allò que no podem oblidar és que compet als responsables dels arxius l'elaboració d'uns instruments de divulgació amb uns continguts que captin l'interès d'un ampli segment de població. I en un intent de trobar la resposta, per què no traslladar als usuaris qüestions com les següents: Necessites veure els plànols de casa teva? T'interessaria veure la fotografia del teu carrer/casa al començament dels anys vint? Vols saber quants comerços hi havia al teu barri el segle passat? Necessites una escriptura de propietat o notarial que tingui més de cent anys? Vols saber els resultats de les eleccions dels darrers anys? Saps on anar quan et falta una partida de naixement? On pots buscar el que has pagat de contribució urbana en els darrers anys? Vols que et donem les indicacions necessàries per ordenar la documentació de la teva associació, ateneu, cooperativa?, etc.

I si ens adrecem a estudiants i/o investigadors els podem fer arribar les possibilitats d'estudi de la documentació interrogant-los amb preguntes com ara: Vols fer estudis sobre l'evolució demogràfica, o sobre la història de l'urbanisme, la composició dels grups polítics i associacions, els comportaments electorals, les estructures socio-professionals, la història agrària, l'estructura de la propietat, la genealogia, els costums, les festes, l'art, etc, per indicar-los, tot seguit, quina és la documentació que hauran d'analitzar i les cauteles que hauran d'adoptar.

És evident que cal reflexionar més sobre aquestes propostes, però són un intent de connectar amb les necessitats i interessos d'una part àmplia de la població. Malgrat això, no cal oblidar que cada segment de població, cada tipologia d'usuaris potencials, necessitaria un instrument de divulgació adaptat a les seves característiques.

(*) La relació és la següent:

1986 Arxiu Històric Municipal de Sant Andreu de Palomar

1989 Arxiu Històric de Girona, Arxiu Històric de la Diputació de Barcelona, Arxiu Municipal de Caldes de Malavella

1990 Arxius Nacionals. Govern d'Andorra

1991 Arxiu Municipal de Martorell, Arxiu Municipal de Llagostera, Arxiu Històric de Sant Feliu de Guíxols, Arxiu Històric de Sabadell

1992 Arxiu Municipal de Districte de Gràcia, Arxiu Històric de la ciutat de Manresa, Arxiu Municipal de Valls, Arxiu de la Paeria de Lleida, Arxius Municipals i Comarcal del Baix Llobregat i l'Hospitalet, Arxiu Fotogràfic de Museus. Ajuntament de Barcelona, Arxiu Municipal de l'Escala

1993 Arxiu Històric de Girona. Quadre de Fons, Arxiu Municipal del Districte de Sant Martí, Arxiu Històric de Sabadell. Secció Imatge i so.

II. Publicacions periòdiques

Les publicacions periòdiques que s'han analitzat han estat les següents:

- *Circular de l'Arxiu Històric Fidel Fita*. Arenys de Mar. 1959-1968.
- *Terme*. Centre d'Estudis Històrics. Arxiu Històric Comarcal. Terrassa. 1986.
- *Arraona*. Revista d'Història. Sabadell. 1987.
- *Fulls d'Història Local*. L'Escala. Febrer 1989.

- *Informatiu de l'Arxiu i Museu de St. Feliu de Guíxols*. Setembre 1989.
- *Crònica*. Publicació de l'Arxiu Municipal de Llagostera. 1990.
- *Plecs*. Arxiu Municipal de Cassà de la Selva. 1992.
- *Villa Castilionis Impuriarum. Revista Cultural*. Castelló d'Empúries. 1993.
- *Vilarrels*. Informatiu del Centre d'Estudis i de l'Arxiu Històric de Viladecans. 1993
- *Arxiu d'Imatges Emili Massanas i Burcet*. Diputació de Girona. 1993.
- *Butlletí de l'Associació d'Arxivers de Catalunya*. 1989.
- *Arxius. Butlletí del Servei d'Arxius*. 1993.

La manera d'aproximar-nos a aquestes revistes que, a excepció de les dues darreres, tenen el comú denominador de ser publicades per arxius i més concretament per arxius de l'administració local, ha estat a partir de tres qüestions fonamentals:

1. Objectius que es persegueixen
2. Continguts generals
3. Destinataris

Abans de continuar és raonable deixar constància de la significació que tenen aquestes publicacions per als arxius que les impulsen, per a la divulgació de la seva mateixa existència i per a la població a la qual van destinades. Es demostra també, amb tota contundència, la importància de poder oferir un arxiu convenientment ordenat, tant pel que fa a les facilitats que s'obren a la investigació de nous temes, com en l'ús que es fa de la documentació (sigui textual o gràfica).

Ara bé, excepció feta de la primera Circular de l'Arxiu Històric Fidel Fita (que tractarem específicament), dels dos butlletins que hem esmentat i en certa manera de l'*Informatiu de l'Arxiu i Museu de St. Feliu de Guíxols*, una anàlisi dels objectius que persegueixen aquestes publicacions permeten afirmar que les seves finalitats podrien ser perfectament subscrietes i compartides per qualsevol publicació emanada d'un museu d'història, institut d'estudis, associació per a la defensa de ... o amics de ...

Quina és la *novetat* que aporten aquestes publicacions a aquelles que sovint ja existeixen en la mateixa població? Els articles que acullen no tindrien perfectament cabuda en les pàgines d'aquelles altres revistes? Ens trobem davant d'un fenomen de duplicitat, quan és el cas, o d'intent de suplència quan manca una publicació de tipus local?

Les respostes a aquests interrogants penso que vindrien condicionades pel fet que ens trobem davant de revistes produïdes, impulsades, dirigides *des de l'arxiu* però no de *revistes d'arxiu*. Aquí rau, al nostre entendre, la gran diferència: sense voler restringir quins han de ser els continguts tractats en les publicacions d'arxiu, les que hem analitzat estan mancades de la suficient especificitat que les converteixi, en la major mesura possible, en un producte singular d'arxiu.

Hauríem de fer una excepció al que s'acaba d'escriure en referir-nos a la *Circular de l'Arxiu Històric Fidel Fita* d'Arenys de Mar, que, amb la migradesa de mitjans propis de l'època fou publicada durant els anys 1959-1968. Tant els seus objectius, com els seus continguts generals, com els destinataris als quals s'adreça, la converteixen en el que es podria semblar a una genuïna publicació periòdica d'arxiu.

El primer número de l'any 1959 indica, en la seva declaració d'intencions, que es proposa difondre els fons documentals de l'Arxiu, "para que sean conocidos y puedan

tener provechosa aplicación a la investigación histórica (...) Al mismo tiempo, iremos facilitando información sobre determinadas materias y documentos que puedan orientar a los estudiosos sobre el contenido de esta concentración de fuentes para la historia”.

El contingut d'aquest primer exemplar ja dóna una idea precisa del que persegueix la Circular: informació de nous ingressos documentals, regesta i transcripció de documents, història de les institucions i organismes productors de documents, instruccions d'ús d'inventaris i catàlegs, etc.

Certament que a l'actualitat tenim altres instruments (p. ex. memòries anuals, publicació de guies, inventaris, etc.) que ens permeten acollir algunes de les informacions que contenen aquelles circulars; amb tot, no sembla que cap publicació periòdica actual aconseguixi un grau de singularitat comparable a la *Circular de l'Arxiu Històric Fidel Fita*, i tal vegada una de les explicacions possibles a aquest fet és que encara ens és més fàcil divulgar el contingut dels documents que no pas els documents, o la pròpia funció de l'arxiu i el lloc que ha d'ocupar atesa la seva privilegiada situació: encardinat dins l'administració que el genera d'una banda, i com a servei cultural obert a la col·lectivitat, de l'altra. Potser també cal afegir una altra consideració: la revista d'arxiu ha de ser més un *instrument* que no pas una finalitat en ella mateixa. Si s'acceptés aquesta premissa no hi ha dubte que caldria revisar en profunditat el contingut de la majoria de publicacions periòdiques que avui s'estan produint i que, fonamentalment, el que investiguen, divulguen, difonen, promocionen, estudien, no són els arxius sinó la història local-localista².

Finalment els dos butlletins (*Butlletí de l'Associació d'Arxivers de Catalunya 1989*, i *Arxius. Butlletí del Servei d'Arxius*, 1993), es marquen uns objectius pràcticament coincidents: afavorir l'intercanvi d'idees i d'experiències i fomentar la coneixença mútua de professionals. Els continguts són els generals en aquests tipus de butlletins: informació d'actes que s'han celebrat i convocatòries futures; reculls bibliogràfics, de notícies de premsa, de notícies i convocatòries als butlletins, oficis, etc.

En tots dos casos (pel que fa al Butlletí de l'AAC està més que demostrat) són instruments de gran utilitat per als professionals de l'arxivística i per a molts investigadors.

CIRCULAR DE L'ARXIU HISTÒRIC FIDEL FITA

Arenys de Mar, 1959-1968

Objectius: Difondre els fons documentals de l'arxiu “para que sean conocidos y puedan tener provechosa aplicación en la investigación histórica, particularmente en sus especialidades de arte, derecho, economía, marina y genealogía”.

“Con carácter preferente, divulgaremos sus inventarios, empezando por aquellos que correspondan a fondos de mayor interés general. Al mismo tiempo, iremos facilitando información sobre determinadas materias y documentos que puedan orientar a los estudiosos sobre el contenido de esta concentración de fuentes para la historia”.

Continguts generals: publicació d'inventaris i catàlegs. Informació de nous ingressos. Regesta i transcripció de documents. Instruccions per utilitzar els inventaris. Història de les institucions productores dels fons documentals.

Destinatari: Investigadors / professionals.

TERME

Centre d'Estudis Històrics. Arxiu Històric Comarcal. Terrassa, 1986

Objectius: (...) "Pretén aglutinar les iniciatives dels investigadors (...) amb l'objectiu d'estudiar el desenvolupament històric de Terrassa i comarca". (...) "Donar llum a molts estudis inèdits que les diverses generacions universitàries han elaborat" (...) "Esdevenir un instrument útil (...) per elaborar una història de Terrassa que no es tanqui en ella mateixa, sinó que contribueixi a una millor comprensió de la realitat catalana."

Continguts generals: Breus notícies de l'Arxiu Històric Comarcal i de l'Arxiu Municipal. Història local. Informacions relatives al museu. Arqueologia.

Destinatari: Divulgació. Interessats en història local.

ARRAONA. Revista d'Història

Sabadell, 1986

Objectius: "(...) donar a llum treballs cada vegada més nombrosos, més diversos i també més rigorosos dels estudiosos de la nostra contrada. (...) contribuir al coneixement de la memòria de la nostra ciutat."

Continguts generals: (...) "S'hi encabiran treballs d'arqueologia, d'història, d'història de l'art, de la música, de la literatura i de museologia. Hom inclou també un apartat sobre l'Arxiu Fotogràfic de Sabadell".

Destinatari: Divulgació. Interessats en història local.

FULLS D'HISTÒRIA LOCAL

L'Escala, febrer de 1989

Objectius: "Fer arribar als lectors articles que poden ser interessants per a aprofundir en el coneixement de la nostra història." (...)

"Els mètodes utilitzats aniran des d'entrevistes basades en la història oral i la cultura i interpretació dels vells papers de l'Arxiu fins al treball de camp (excursions topogràfiques, etc.)".

Continguts generals: "(...) tractarà de temes d'història, antropologia i altres ciències socials, que faran referència majoritàriament a la vila i entorns". Articles de divulgació sobre la història local de l'Escala i la comarca. Estudis biogràfics de personatges.

Destinatari: Divulgació general.

INFORMATIU DE L'ARXIU I MUSEU DE SANT FELIU DE GUÍXOLS

Setembre, 1989

Objectius: "La finalitat (...) és la de donar-se a conèixer i de difondre diferents aspectes amb ells (arxiu i museu) relacionats". Pretén acostar aquests equipaments "a la majoria de la població". Voluntat de "connectar amb el món de l'ensenyament" mitjançant els tallers d'història.

Continguts generals: informació referida al museu (noves troballes, nous ingressos. Articles de divulgació històrica. Informació de nous ingressos. Comentaris a documents de l'arxiu. En ocasions, funciona com a catàleg d'exposicions (Sant Feliu, ciutat industrial 1870-1910) i alhora, complement d'algun recurs del taller d'història.

Destinatari: (...) "El principal destinatari d'aquest informatiu bimestral és la població de Sant Feliu; les seves escoles, que disposaran d'un recurs pedagògic més, i els altres arxius i museus de la comarca i de Catalunya amb els quals volen establir un pont de comunicació i intercanvi".

CRÒNICA.

Publicació de l'Arxiu Municipal de Llagostera, 1990

Objectius: "Estimular l'interès pel passat i el present del nostre poble i el seu entorn".

Continguts generals: "(...) publicació de monografies locals, bàsicament de tema històric en el seu sentit més ampli: des de temes d'economia, toponímia, fins a recull de folklore popular. I això sense excloure altres disciplines del camp de les ciències naturals, com podrien ser la geologia o la zoologia." (Els números publicats fins ara no han incidit en aquest aspecte).

Destinatari: divulgació general.

PLECS.

Arxiu Municipal de Cassà de la Selva, 1992

Objectius: "El propòsit de difondre al màxim possible el seu fons documental (de l'Arxiu Municipal), i també d'altres relacionats amb la història i el patrimoni del nostre poble".

Continguts generals:

- "El carrilet a Cassà"
- "Cassà fa 50 anys"
- "El Cassà de tavernes, cafès i casinos".

Han realitzat la funció de catàleg o complement a catàlegs d'exposicions.

Destinatari: divulgació general.

VILLA CASTILIONIS IMPURIARUM.

Revista Cultural. Castelló d'Empúries, 1993

Objectius: "Neix amb la intenció de donar a conèixer temes culturals, inquietuds, moviments, estudis, investigacions..."

Continguts generals: "Abraçarà aspectes culturals i científics que tinguin incidències locals, per tal d'esdevenir un vehicle de comunicació i intercanvi amb altres centres i institucions culturals".

Destinatari: "Un públic més restringit, compromès i interessat en aspectes molt més concrets de la nostra vila".

VILARRELS.

Informatiu del Centre d'Estudis i de l'Arxiu Històric de Viladecans, 1993

Objectius: "(...) fer sentir (...) una inquietud per conèixer més profundament el nostre poble, no tan sols pel que fa a la història antiga, de temps llunyà, sinó també la nostra història més recent."

Continguts generals: "(...) voluntat de ser una revista periòdica de difusió de les ac-

tivitats i investigacions del Centre d'Estudis i de l'Arxiu Històric de Viladecans, però oberta a l'aportació de totes aquelles persones interessades per la nostra vila."

Destinatari: Divulgació general.

ARXIU D'IMATGES EMILI MASSANAS I BURCET

Diputació de Girona, 1993

Objectius: No es determinen específicament.

Continguts generals: En el primer número es dona notícia de la creació de l'Arxiu d'Imatges i de la incorporació del fons Pablito.

Destinatari: Divulgació general.

BUTLLETÍ DE L'ASSOCIACIÓ D'ARXIVERS DE CATALUNYA

1989

Objectius: " (...) Afavorir l'imprescindible intercanvi d'idees i també com un element d'informació de caire professional".

Continguts generals: Informació relativa a:

- Actes que s'han celebrat i convocatòries futures.
- Reunions de la Junta Directiva.
- Recull de notícies de premsa relatives als arxius.
- Notícies a les publicacions oficials (BOE, DOG, BOP)
- Bibliografia.

Destinatari: Principalment socis de l'AAC i professionals de l'arxivística.

ARXIUS. Butlletí del Servei d'Arxius

1993

Objectius: "Fer conèixer als usuaris dels arxius i a la societat en general la seva valuosa tasca i, alhora, ha de ser un instrument de servei de tots els arxius i arxivers de Catalunya per fomentar-ne la coneixença mútua i l'intercanvi d'experiències".

Continguts generals: informació sobre programes de gestió documental duts a terme per la Generalitat.

- Crònica: activitats realitzades pels arxius de la Generalitat (microfilmació, exposicions, etc.)

- Agenda: notícia de premsa i convocatòries de les comarques.
- Nous fons i documents ingressats als arxius.
- Nous instruments de descripció dels arxius.
- Bibliografia.
- Arxiu Nacional de Catalunya: secció específica.

Destinatari: arxivers i investigadors

III . Cursos, jornades, conferències

Cursos

Deixant de banda que l'oferta formativa adreçada als arxivers catalans passa fonamentalment per l'Associació d'Arxivers de Catalunya, mitjançant la celebració del

Màster en Arxivística i la convocatòria de cursos que dediquen especial atenció a la ciència arxivística, són força els arxius del país que ofereixen un seguit de cursos adreçats fonamentalment als seus usuaris *professionals* de la investigació.

Sense cap pretensió d'exhaustivitat, però sí amb l'objectiu de mostrar la tipologia de cursos que s'ofereixen, relacionem els següents que han tingut lloc durant l'any 1993.

- *La recerca històrica a través del document imprès i manuscrit*. (AHC, Santa Coloma de Farners; AHC, la Bisbal d'Empordà).

- *Recull de noms de lloc* (AHC, Santa Coloma de Farners).

- *Introducció a la genealogia* (AHC, Figueres).

- *Els arxius patrimonials. Tipologies documentals i metodologia de treball* (AH de Girona).

- *Curs bàsic de tècniques d'investigació històrica als arxius locals* (AH Sabadell & AHC Terrassa).

- *Curs d'ajut a l'investigador*. (AHC Valls).

Allò que s'ofereixen són, d'acord amb el que es desprèn del llistat anterior, cursos de tècniques d'investigació que ampliiïn, millorin o modifiquin els mètodes de treball utilitzats pels usuaris del arxius, alhora que augmentin el seu coneixement en relació amb les principals tipologies documentals objecte del seu interès.

Atesos els escassos coneixements sobre els arxius, la seva funció i el seu contingut, que tenen la majoria dels usuaris en les primeres fases de contacte, l'organització d'aquests cursos pot contribuir a fer-los descobrir les potencialitats que els pot oferir la documentació.

Manifestada la importància de la seva existència, allò que segurament es podria *retreure* és l'escassa originalitat i la repetició de continguts de les diferents propostes formulades (bàsicament paleografia; història de les institucions generadores de la documentació, genealogia). Caldria fer un esforç en diversificar l'oferta i contribuir a posar en evidència a l'usuari les possibilitats de la documentació en moltes altres disciplines, com ara: demografia, medicina, enginyeria, filologia, història de l'art, etc.

Jornades - Tallers

Amb l'objectiu de reunir en un mateix fòrum els interessats a debatre temes comuns, els arxius catalans convoquen periòdicament jornades que en general compten amb un ampli poder de convocatòria. Com exemple podem esmentar:

- *La Imatge i la Recerca Històrica. Jornades Antoni Varés*. Girona

- *Taller de Conservació de Documents de Gran Format*. Lleida

- *Jornades d'estudi de la documentació d'arquitectura i urbanisme*. Girona

Llevat del primer cas, que té una periodicitat bianual, la seva realització s'ha dut a terme l'any 1993. Malgrat que la seva organització porta afegida una despesa força considerable (més si es procedeix a la recomanable edició de les actes), es converteixen en punts de trobada imprescindibles per intercanviar experiències, adquirir nous coneixements i, factor que no cal menystenir, per cohesionar la professió.

Cicles i conferències

Deixant de banda les conferències aïllades, quan un arxiu organitza un cicle s'inclina encara generalment per tractar temes relacionats amb la història: *Jornades d'Història Contemporània*. Arxiu Sant Feliu de Guíxols, 1993; *Recerca 93*. AHC de les Terres de l'Ebre, Tortosa, 1993.

No deixa de ser absolutament lògica aquesta relació, però en aquest cas també caldria aplicar-hi els mateixos comentaris fets fa un moment en parlar dels cursos: les distintes tipologies documentals i, especialment, el seu diferent contingut haurien de permetre ampliar-ne l'oferta.

IV. Exposicions

No hi ha res que produeixi més tristesa que un document tancat perquè sí dins una vitrina. De la mateixa manera que l'ocell en captivitat, les dificultats de comunicar que té el document augmenten de manera espectacular i, malgrat que llueix el seu *plomatge*, la seva capacitat de seducció es redueix sensiblement.

Diguem-ho de pressa: els documents d'arxiu no han estat fets per ser exposats, i aquesta és una veritat que hem de considerar com a inqüestionable. Ara bé, hem de renunciar a exposar-los? L'exposició es pot convertir en un mitjà que contribueixi a accedir a la comprensió dels documents? Poden, les exposicions, ajudar a fer comprendre el paper dels arxius i la necessitat de la seva existència? Atrauen nous públics als arxius?

I en contrapartida, fins a quin punt les exposicions no poden desvirtuar les funcions considerades com a tradicionals dels arxius? Atreurem nous públics a costa d'augmentar el nivell de confusió entre els usuaris acostumats a assimilar exposicions a altres equipaments culturals? S'ha avaluat el seu impacte i els seus possibles beneficis per als arxius? Interessen als ciutadans? Són atractives? No es converteixen sovint en un fet aïllat sense cap tipus de continuïtat? Hi ha planificació?

I encara més, se celebren al nostre país veritables exposicions documentals?

Ben segur que hem plantejat un excés d'interrogants per a les poques respostes que es podran argumentar, però el que és evident és que cal una reflexió i un debat que ens ajudi a definir unes línies d'actuació el màxim d'homogènies possibles especialment perquè després d'analitzar les exposicions organitzades durant l'any 1993 i tot un seguit dels darrers anys (**), ens costaria molt de respondre afirmativament d'una manera taxativa a la darrera de les qüestions que fa un moment plantejàvem. I això per una cosa força simple: el fet que en una exposició hi hagi documents no la converteix directament en una exposició documental.

Si volem superar allò que és evident, és a dir el seu possible valor estètic, caldrà que en la selecció dels documents aquests ens permetin donar pistes relatives al per què s'han generat; quines conseqüències van tenir; quina informació volien transmetre; quina situació descrivien; qui els ha generat; qui en sortia beneficiat o perjudicat; amb quins altres documents es relacionaven; a quines decisions responien, etc. En definitiva, hauran de contribuir a explicar-nos què succeïa en aquell àmbit en els moments en què es produïen els documents.

Acceptada aquesta premissa, ens serà fàcil d'acceptar també que els documents no es generen de manera aïllada i que cal recórrer a objectes i altres materials produïts en la mateixa època o situació que pretenem explicar. Sacralitzar el document i col·locarlo en un altar de vidre pot contribuir a generar més confusió i no a convertir-lo en un fil conductor d'allò que ens hem proposat transmetre.

És obvi que aquest plantejament porta implícit un elevat grau de complexitat, atès el relatiu poder d'atracció (fascinació) dels documents (casos espectaculars al marge), i segurament que contribueix a explicar l'ús recurrent (a vegades exclusiu) de les imatges fotogràfiques i dels documents gràfics en la majoria d'exposicions "documentals" organitzades fins a la data. Aquest poder de seducció implícit i explícit de la documentació gràfica és el que hem d'intentar trobar en els documents textuais. D'aquí neix la dificultat de la seva selecció, però aquí rau la clau de l'èxit d'aquest tipus d'exposicions.

Un altre element a tenir en compte és que l'exposició no ha de ser una activitat aïllada, sinó que s'hauria de convertir en la culminació d'un procés on procuréssim implicar-hi el màxim de còmplices que contribuïssin a crear un estat d'opinió favorable.

(**) Exposicions 1993

FONTS DOCUMENTALS D'URBANISME, ARQUITECTURA I CONSTRUCCIÓ A CATALUNYA

Objectius: (...) "donar a conèixer les principals fonts documentals primàries que poden aportar informació útil per al coneixement i l'estudi dels diferents aspectes relacionats amb l'urbanisme, l'arquitectura i la construcció a Catalunya des d'una perspectiva històrica.

Material exposat: Plànols i altres documents relacionats amb el tema. Maqueta. Vídeo.

Publicacions i activitats: Edició d'una guia d'arxius i fonts documentals.

Destinatari: Especialistes i interessats en aquesta temàtica.

Realització: Col·legi d'Aparelladors i Arquitectes Tècnics de Barcelona.

HISTÒRIA DE LA PLAÇA

Objectius: Donar a conèixer les vicissituds de la plaça de Catalunya des de 1860 fins a 1993.

Material exposat: Fotografies, plànols i altra documentació textual.

Publicacions i activitats: Número monogràfic de la revista *Crònica*. Conferència.

Destinatari: Públic en general.

Realització: Arxiu Municipal de Llagostera.

ARXIU DE LA CORONA D'ARAGÓ. EXPOSICIÓ COMMEMORATIVA DE LA INAUGURACIÓ DEL NOU EDIFICI

Objectius: Mostrar, mitjançant document, els episodis més singulars de la Corona d'Aragó i la història de l'Arxiu. Mostra, també, dels instruments de descripció editats.

Material exposat: Documentació textual i llibres impresos.

Publicacions i activitats: Díptic on es relaciona la documentació exposada i se'n fa una breu ressenya.

Destinataris: Investigadors i visitants de l'Arxiu.

Realització: Arxiu de la Corona d'Aragó.

CASSÀ FA 50 ANYS

Objectius: Aproximació a la realitat socio-econòmica de la vila cinquanta anys enrera.

Material exposat: Fotografies, documentació impresa i objectes.

Publicacions i activitats: Número monogràfic de la revista *Plecs*.

Destinataris: Públic en general.

Realització: Arxiu Municipal de Cassà de la Selva.

JOSEP ESQUIROL. POBLES DE L'EMPORDÀ

Objectius: Mostra fotogràfica dels pobles de la comarca.

Material exposat: Fotografies (originals i reproduccions).

Publicacions i activitats: Políptic on es relacionen les imatges exposades. Conferència.

Destinataris: Públic en general

Realització: Arxiu Municipal de l'Escala.

PASSEJANT PER SANT MARTÍ (itinerant)

Objectius: "(...) reflectir de manera objectiva el passat més recent del nostre districte, recórrer plegats des del s. XVIII fins ara, guiats per la documentació i els materials bibliogràfics que es conserven als arxius".

Material exposat: Reproducció de documents textuais i gràfics, fotografies i documentació impresa.

Publicacions i activitats: Díptic explicatiu.

Destinataris: Públic en general.

Realització: Arxiu Municipal del Districte de Sant Martí.

AGUSTÍ GURÍ: FOTÒGRAF

Objectius: Recuperació de la figura i l'obra d'Agustí Gurí.

Material exposat: Fotografies, aparells fotogràfics i trofeus.

Publicacions i activitats: Tríptic on es relacionen les imatges exposades.

Destinataris: Públic en general.

Realització: Arxiu Municipal de Valls.

ALTRES EXPOSICIONS ANALITZADES :

1980 La fotografia i els fotògrafs gironins

1982 Notícies d'Història de la Bisbal

1984 La Casa Bloc a Sant Andreu 50 anys després

1985 Caldes de Malavella: una mostra d'arquitectura. 1891-1949; 75è Aniversari fundacional de la CNT. La història obrera en acció

- 1986 La vida quotidiana a Salt cinquanta anys enrera; Les fonts històriques de Sant Andreu
- 1987 El Ter. La memòria del riu; Caldes de Malavella: "Manantial de Catalunya"; A l'entorn del rec comtal (Sant Andreu)
- 1988 Autocroms Joan Masó i Valentí. 1923-1924; La Corona d'Aragó a la Mediterrània. Un llegat comú per a Espanya i Itàlia. 1282-1492
- 1989 Fons d'Auques de l'Arxiu Municipal de Salt (s. XIX)
- 1990 L'artista al seu taller. Fotografies de Francesc Serra (Barcelona); Homenatge a Josep Azemar (Figueres)
- 1991 Exposició antològica de Documentació Municipal (Arxiu Històric d'Alcover)
- 1992 Mostra de la col·lecció d'impresos històrics conservats en aquest arxiu. S. XVI-XVIII (Arxiu Històric Fidel Fita. Arenys de Mar); Centenari del Tren de Sant Feliu de Guíxols a Girona; Viladecans 1960-1970. Una dècada en imatges
- 1993 Les Ins..., o quan els escrivans tenien temps.

V. Els serveis educatius

Si hi ha un contrast que sorprèn en el món dels arxius al nostre país és que front al seu elevat nombre hi hem d'oposar unes escasses (pràcticament inexistent) actuacions adreçades a constituir-se en servei educatiu i de divulgació pedagògica del seu contingut.

Tot i dues comptades excepcions, les experiències realitzades són aïllades, puntuals i sense continuïtat. Per què es produeix aquesta situació? No creiem que la resposta passi forçosament per la tan gastada manca de recursos ni, sense deixar de ser cert, pels dèficits de personal dels nostres arxius. El problema és, al nostre entendre, d'una altra naturalesa i té una vinculació directa amb la falta de comunicació entre arxivers i ensenyants.

Perquè sí que cal plantejar un fet clau: es pot iniciar un servei educatiu amb poc pressupost i amb poc personal, però no sense comptar amb la col·laboració, la implicació i la complicitat dels ensenyants. Aquesta actitud és la línia que marca la frontera entre l'èxit i el fracàs.

L'arxiu s'ha de convertir en un instrument al servei dels ensenyants i l'arxiver en un col·laborador més del projecte. Però no un col·laborador amb incursions en el camp de la pedagogia, sinó que ha de desenvolupar un paper d'assessor, d'expert en la documentació. Aquest és el seu paper: oferir i posar els seus coneixements sobre el contingut i les possibilitats dels fons documentals a l'abast dels professionals de l'ensenyament. I són els ensenyants, experts en el camp de l'educació, els que han de valorar la capacitat pedagògica d'un o altre document i l'oportunitat de la seva selecció en relació amb el programa escolar que estan aplicant i el nivell educatiu dels seus alumnes. Qualsevol altra metodologia que s'apliqui no necessàriament s'ha de veure abocada al fracàs, però és possible que tingui greus dificultats de continuïtat.

Ben segur, doncs, que aquesta falta de diàleg, aquesta dificultat de trobar un espai de debat comú entre arxivers i ensenyants, és la base de la reduïda explotació pedagò-

gica-educativa dels documents dels nostres arxius. Amb tot, les experiències pel fet de ser limitades en el nombre no han estat, ni són, de limitada qualitat.

El pioner d'aquests serveis fou el Taller d'Història (1983) de l'Ajuntament de Girona, amb una vocació molt clara des de l'inici de convertir-se en un instrument al servei dels ensenyants d'Ensenyament General Bàsic. Malgrat que no l'unia una relació de dependència directa amb l'Arxiu Municipal, els seus responsables han elaborat un elevat nombre de recursos educatius destinats a divulgar, no tant el document com a font primària de la història, sinó la història general de la ciutat a partir tant d'exposicions realitzades com de textos ja editats.

Durant el curs 1984-1985 l'Arxiu Comarcal del Baix Empordà va elaborar una carpeta de pràctiques d'arxiu. Es tractava d'un intent molt clar de posar en evidència les possibilitats pedagògiques que pot tenir la documentació d'arxiu. Adreçada als estudiants d'EGB i BUP de la comarca i amb la col·laboració del Centre de Recursos Pedagògics del Baix Empordà, els alumnes realitzaven pràctiques de documents reunits en una carpeta, que tenien com a objectiu fer conèixer el sentit i la funció de l'arxiu i la varietat de tipologies documentals que acull, assistien a una projecció de diapositives sobre la història de l'escritura i realitzaven una visita a les instal·lacions de l'arxiu.

"La població a Sant Boi de Llobregat" i "Sant Boi i la Revolució Francesa" van ser els dos recursos educatius que l'Arxiu Històric Municipal va oferir entre els anys 1988 i 1990. L'experiència, amb uns continguts rigorosos i ben elaborats, ha quedat estroncada entre altres raons perquè el seu futur depenia massa exclusivament de l'arxiu que la va gestar.

Caldrà deixar passar un temps per comprovar com es consolida la iniciativa de l'Arxiu Municipal del Districte de Sants-Montjuïc, d'encarregar a una empresa especialitzada l'elaboració dels quaderns i del material didàctic que permeten l'explotació pedagògica dels fons documentals de l'Arxiu. La qualitat del material elaborat fins ara, "El creixement urbà", "La industrialització" i "Pagesos i menestrals", fa pensar que aquest tipus de col·laboració, a la qual no és aliè el Departament de Didàctica de les Ciències Socials de la Universitat de Barcelona, es pot convertir, sempre que s'hi sumin el major nombre de voluntats possibles, en un bon instrument de consolidació d'un servei educatiu.

Actualment, però, les dues iniciatives que cal presentar com a model (tot i que apareixen noves propostes, com l'elaborada pel responsable de l'Arxiu Municipal de Districte de Ciutat Vella i referida a la Barceloneta, però que encara no s'han dut a la pràctica) són les que es duen a terme a l'entorn de l'Arxiu Històric Comarcal de Cervera i de l'Arxiu Històric Municipal de Sant Feliu de Guíxols (***). Malgrat la diferència de nom (Servei Educatiu i Taller d'Història, respectivament) i la diferència de mètode, ambdues presenten una característica bàsica que pot assegurar la seva continuïtat i que passa per la participació dels ensenyants. Més activament en el cas de Cervera, però també des de l'inici en el cas de Sant Feliu, els ensenyants seleccionen els temes objecte d'estudi, en debaten el seu contingut, n'elaboren en exclusiva l'explotació pedagògica i participen en tot un conjunt d'activitats que dinamitzen el paper dels arxius respectius.

Aquestes dues experiències (3), model i modèliques, de les quals se n'hauria de conèixer una avaluació rigorosa dels resultats assolits, s'haurien d'estendre com una taca d'oli a través dels arxius del nostre país, massa acostumats encara a ser més remolc que no motor d'iniciatives innovadores.

(***) *SERVEI EDUCATIU. Arxiu Històric Comarcal de Cervera*

L'experiència entre l'Institut "Antoni Torroja" i l'Arxiu Històric Comarcal de Cervera es va iniciar el 1982, data en la qual es va organitzar una assignatura d'EATP (Ensenyament i Activitats Tècnico-Professionals) programada a nivell de 2n i 3r de BUP. L'assignatura portava per nom "Introducció a la investigació històrica: les tècniques de treball a l'Arxiu". Atès els resultats positius que es van assolir per ambdues parts, durant el curs 1989-1990 es va decidir la creació d'un servei educatiu a l'arxiu, obert a diferents nivells d'ensenyament i a tota la comarca de la Segarra. L'equip de treball està format per dues persones, professores de l'Institut, que hi dediquen un total de vuit hores de classe i dues més de no lectives. El finançament és a càrrec dels departaments de Cultura i d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya.

Les activitats elaborades pel Servei Educatiu s'estructuren en:

- Preparació de dossiers monogràfics amb fotocòpies de documents originals i/o transcripcions, escollits específicament per als diferents nivells educatius acompanyats d'un qüestionari per treballar-los a classe.

Aquest dossier és la base de treball dels alumnes i és obert; és a dir, no implica necessàriament l'estudi de tots els seus apartats i el professor/a pot utilitzar només aquells documents que consideri més adients per al nivell dels seus alumnes. És realitzat amb documentació procedent exclusivament de l'AHC de Cervera i ofereix un ventall ampli d'aspectes diferents d'un mateix fet per afavorir que l'alumne n'extregui les seves conclusions. Lògicament els temes objecte d'estudi s'escullen sempre conjuntament amb els professors de Ciències Socials que duen a terme l'experiència i, en conseqüència, es té en compte la programació escolar.

Els temes tractats fins aquest moment (*La Guerra del Francès a la Segarra -1808-1814; Els Gremis a la Segarra s. XVIII; Els serveis d'infraestructura-mitjan s. XIX fins als anys 20; El canvi dels costums des del segle XIX fins al 1936*), i també les exposicions organitzades per al públic en general que reflecteixen aquests mateixos temes i, per tant, creen una situació de complicitat entre els alumnes que han treballat els dossiers i els visitants adults, han tingut uns resultats extraordinàriament positius tal com ho demostra l'avaluació que els responsables han dut a terme de les diferents experiències.

TALLER D'HISTÒRIA - Arxiu Històric Municipal de Sant Feliu de Guíxols

El Taller d'Història vinculat a l'Arxiu Municipal de Sant Feliu de Guíxols va iniciar les seves activitats l'any 1987 i fins aquest moment s'han elaborat sis dossiers: *Sant Feliu, vila medieval (s. XIV-XV); Sant Feliu de Guíxols s. XVI-XVII; Les transformacions del segle XVIII; De la fi de l'antic règim a la història contemporània (1800-1870); De*

quan la vila de Sant Feliu esdevingué ciutat (1870-1910); Sant Feliu de Guíxols, 1910-1939: De la Primera Guerra Mundial a la Guerra Civil.

D'ençà de la seva creació el taller ha comptat amb la col.laboració, ultra dels responsables de l'Arxiu, de professors d'Institut de Batxillerat i de Formació Professional i mestres d'EGB, el que configura un equip que ultrapassa les quinze persones. La seva composició ens permet apuntar que els usuaris del taller són els alumnes dels dos darrers cursos d'EGB i els de segon cicle.

Els dossiers tenen una estructura que en línies generals es repeteix i que ve configurada per l'elaboració d'un text interpretatiu que emmarca els fets que s'analitzaran i per uns apèndixs que recullen interpretacions històriques que sobre aquell període han fet determinats historiadors, taules estadístiques i, lògicament, alguna reproducció i en especial transcripcions de documents. En el text interpretatiu s'intercalen reproduccions de documents textuais, i també gravats, dibuixos, plànols, impresos i fotografies.

Realitzat aquest treball, que té la col.laboració dels ensenyants (tot i que recau fonamentalment en els responsables de l'Arxiu), es procedeix a desenvolupar la corresponent proposta d'activitats i exercicis que va a càrrec dels professors i mestres i que serà la base a partir de la qual hauran de treballar els alumnes.

Paral.lelament, i en un intent de superar el marc estrictament escolar, s'organitza una exposició (objectes i documents) relacionada amb el tema que estudia i oberta al conjunt de la població, destinatària també de les conferències que se celebren i que en general transcendeixen l'àmbit local. L'exposició és objecte d'anàlisi i estudi per part dels alumnes i sovint s'incorpora a la mostra algun dels treballs que aquests han realitzat.

La implicació i la complicitat que aquest tractament integral del Taller d'Història generen, permet apropar l'arxiu i el seu contingut al conjunt de ciutadans que, en justa correspondència, s'hi impliquen i col.laboren en forma d'importants donacions de fons documentals.

VI. Primeres conclusions

Negar, després d'aquest recorregut, l'evidència que els arxius catalans són productors d'activitats de divulgació cultural (més enllà de la que es desprèn de l'ús dels documents per a la investigació) seria un error injustificable. Ho seria també, però, negar que una gran part de les accions que s'han realitzat no han estat generades després d'un procés de reflexió aprofundit que permeti establir amb claredat els objectius que es perseguien i es plantegi quins eren, o podien ser, els hipotètics interessos dels receptors.

La còpia mimètica, en molts casos, del que hem anomenat instruments de divulgació; la reduïda originalitat de les publicacions periòdiques; la manca de diversitat en l'oferta de cursos, conferències i jornades; l'ús recurrent, i en ocasions exclusiu, de les imatges fotogràfiques en les exposicions i l'efímera, en diversos casos, i sempre escassa implantació dels serveis educatius, fa que hàgim de matisar l'encert en el conjunt d'intervencions que s'han portat a terme i que se'ns reveli com a imprescindible poder

comptar amb una *formació específica* per tal de poder afrontar amb més garanties d'èxit la nostra activitat en un àmbit que presenta moltes més dificultats que aquelles que són aparents.

Afegim-hi un element clau que hem esmentat al començament: *les nostres actuacions culturals han de tenir resultats, és a dir, han de ser avaluables*. Avaluació de les accions i autoavaluació permanent dels subjectes que les impulsen. Aquest seria un nou element que hauríem d'incloure en el nostre treball quotidià i que ens pot ajudar a superar el cofoisme en el qual en ocasions ens hem instal·lat. És a partir de la incorporació d'aquests nous conceptes en els nostres hàbits metodològics quan podrem transferir les experiències a tercers; és a dir, quan podrem traslladar les idees i les experiències, els avenços i els retrocessos.

L'anàlisi de les experiències dutes a terme evidencia, també, que el que cal és concentrar-se en una sèrie d'activitats i no dispersar-se entorn de múltiples iniciatives: *allò que es faci cal fer-ho bé*. Hem de conèixer en profunditat les necessitats del nostres receptors i, tant o més important, les nostres possibilitats, per tal de no malbaratar recursos econòmics ni fondre ràpidament energies ni il·lusions.

Hi podríem afegir que sempre que sigui factible és preferible escometre les accions comptant amb les màximes col·laboracions possibles. Es tracta de no excloure ni persones ni d'altres equipaments. Cal, evidentment, pactar amb els diferents col·laboradors (*"partenaires"*) quins són els objectius que es persegueixen i dissenyar conjuntament unes úniques estratègies d'actuació. Aquesta manera de fer, si bé ens pot obligar a compartir protagonisme, ens assegura una major repercussió de les actuacions empreses, sovint una racionalització de les despeses i, sempre, una aportació d'idees i metodologies procedents de diferents disciplines i institucions que sens dubte acaben per enriquir el contingut de les accions desenvolupades i, allò que realment és important, beneficiant la població a la qual es destinen.

Dos elements més poden acabar de contribuir a argumentar aquesta necessària renovació de les activitats i instruments elaborats des dels arxius. En primer lloc, caldria que situéssim en un lloc preferencial de la nostra activitat diària que *el rigor no ha de ser sinònim de l'avorriment*. Massa sovint la confusió d'aquests dos termes ha conduït a elaborar unes accions que han tingut precisament el resultat invers al que hom esperava i, conseqüentment, han contribuït a allunyar la població dels nostres arxius i n'han augmentat la seva cripticitat.

Segonament, hauríem d'establir que *cal investigació, però sobretot cal també imaginació*. Hem de conèixer les possibilitats dels nostres fons documentals, però ens hi hem d'apropar amb un esperit obert, sense *apriorismes* encotilladors que limitin la nostra capacitat d'intervenció o la de tercers. Les possibilitats de la documentació no són infinites, però no hi ha dubte que són múltiples, plurals, diverses i, gairebé sempre, estimulants. Utilitzem-les.

NOTES:

¹ Per a una aproximació tant al que en podríem anomenar contingut doctrinal del tema com de les referències bibliogràfiques que han tractat amb més exhaustivitat aquesta qüestió, vegeu Alberch, Ramon; Boadas, Joan: *La función cultural de los archivos*. Bergara, Irargi. Centro de Patrimonio Documental de Euskadi, 1991, 99p.

² Hauríem de remarcar aquí l'edició per part d'un particular (Francesc Costa i Oller) de la revista *Migliaresi*. Documents històrics de Mataró, que amb un total de setze números va aparèixer entre abril de 1989 i març de 1993. Com indicava el seu autor i editor en el primer número "el propòsit d'aquesta publicació és el de donar a conèixer molts documents de la història de la ciutat poc coneguts o inèdits que es conserven a diversos arxius. I també la publicació d'estudis que suposin alguna innovació en el coneixement de Mataró". Efectivament, en aquests setze exemplars F. Costa dona a conèixer quantitat i diversitat de documentació: documents textuais que introdueix a partir de comentaris; cartografia; iconografia; reproduccions facsimilars de documents i treballs d'investigació impresos; buidatge d'informació procedent de documents, elaboració de gràfics; subministrament de disquets informàtics on s'ofereixen bases de dades que contenen la informació corresponent a "apexos" i contribucions industrials; documentació hemerogràfica, etc.

Aquesta iniciativa, malauradament avui ja estroncada, hauria de ser observada amb atenció pels responsables dels arxius a l'hora de dotar de contingut les seves publicacions periòdiques.

³ En el moment de redactar aquestes línies sembla ser que la manca d'entesa entre el Departament de Cultura i el Departament d'Ensenyament, ambdós de la Generalitat de Catalunya, posen en perill la continuïtat del Servei Educatiu de l'Arxiu Històric Comarcal de Cervera. No cal dir que aquest seria un final lamentable i penós per un servei que lluny d'extingir-se hauria de multiplicar-se arreu, com a mínim, de la resta d'arxius comarcals.

RESUMEN

Este estudio pretende hacer un balance evaluativo de las actuaciones que, en materia de difusión cultural, han llevado a la práctica los archivos catalanes en los últimos años. El análisis de las intervenciones concretas se divide en cinco bloques diferenciados: publicaciones de instrumentos de divulgación; publicaciones periódicas; cursos, jornadas y conferencias; exposiciones; finalmente, servicios educativos.

En general, gran parte de las acciones culturales emprendidas se han hecho sin una reflexión previa en profundidad, sin marcar los objetivos ni los hipotéticos receptores. Las actividades se copian miméticamente, sin originalidad, y con poca diversificación de la oferta. En definitiva, hemos de ser capaces de evaluar nuestras actividades culturales, y huir del aburrimiento. Hace falta más imaginación, compaginada con el rigor de la investigación.

RÉSUMÉ

Cette étude a pour but d'établir un bilan des actions de diffusion culturelle que les archives catalanes ont mises en oeuvre pendant les dernières années. L'analyse des interventions les divise en cinq blocs différents: publication d'instruments de divulgation; publications périodiques; cours, journées thématiques et conférences; expositions; enfin, services éducatifs.

En général, une grande partie des actions culturelles mises en oeuvre l'ont été sans réflexion en profondeur préalable, sans que les objectifs aient été fixés ni les éventuels récepteurs identifiés. Les activités sont copiées de façon mimétique, sans originalité et sans grande diversification de l'offre. En conclusion, nous devons être capables d'évaluer nos propres activités culturelles et éviter l'ennui. Il nous faut plus d'imagination parallèlement à la rigueur de la recherche.

SUMMARY

This study aims to evaluate the cultural dissemination activities carried out by the Catalan archives over the last few years. The analysis of the specific activities in split up into five different blocks: dissemination publications; periodical publications; courses, working days and seminars; exhibitions, and, finally, education services.

Generally speaking, most of the cultural activities were carried out without any serious planning beforehand and without having identified either the objectives or the theoretical target group. The activities were imitations of each other, unoriginal and provided very limited choice. In short, we must be capable of better evaluating our cultural activities and avoiding boredom. More imagination together with improved research is called for.